

## **‘Institutionele tuinen’, een schat aan potentieel te delen ruimte**

*Hoe de private logica eigen aan deze plekken te sturen in de richting van meer collectieve doelstellingen?*

***Aurelie De Smet***

### Stellingen

- De oppervlakte aan openbaar groen is in veel gevallen ontoereikend om te voorzien in voldoende bereikbare groene ruimte voor alle stadsbewoners.
- Institutionele tuinen (horend bij instellingen en/of bedrijven) kunnen, als ze gedeeld worden in ruimte en tijd, een meerwaarde krijgen voor een ruimer publiek.
- Wil men de private logica eigen aan deze semi-private en/of semi-publieke plekken sturen in de richting van meer collectieve doelstellingen, zal men naast een mentaliteitsaanpassing (het psychologische aspect) ook moeten streven naar creatieve ontwerpoplossingen (het infrastructurele aspect) en innovatieve beheersovereenkomsten (het logistieke aspect).

## **‘Institutionele tuinen’, een schat aan potentieel te delen ruimte**

*Hoe de private logica eigen aan deze plekken te sturen in de richting van meer collectieve doelstellingen?*

De oppervlakte aan openbaar groen is in veel gevallen ontoereikend om te voorzien in voldoende bereikbare groene ruimte voor alle stadsbewoners. Daarom richten we onze aandacht in deze bijdrage op een specifieke categorie semi-private en/of semi-publieke open ruimtes, die we ‘institutionele tuinen’ noemen. Deze open ruimtes, horend bij instellingen (ziekenhuizen, scholen, rusthuizen, sociale huisvestingsmaatschappijen, ...) en/of bedrijven, vertegenwoordigen volgens ons namelijk een ruimte-potentieel dat door middel van creatieve (ontwerp)oplossingen en innovatieve (beheers)overeenkomsten voor een ruimer publiek betekenis zou kunnen krijgen.

### ***Een tekort aan groene ruimte in de stad***

Dat groene ruimte onontbeerlijk is voor een aantrekkelijk stedelijk leefmilieu staat vast. Stedelijk groen vervult diverse functies. Het biedt ruimte voor ontmoeting, recreatie en educatie (sociale functie), het heeft een positief effect op onze gezondheid en onze levenskwaliteit (belevingsfunctie), het helpt wateroverlast en oververhitting te voorkomen (klimaat regulerende functie) en het draagt bij aan de biodiversiteit van fauna en flora (ecologische functies). Bovendien wordt het steeds duidelijker dat groen ook economische effecten heeft en dat het een rol zou kunnen spelen bij nieuwe uitdagingen zoals duurzame energie en lokale voedselproductie. Daarom klinkt de vraag naar het voorzien van voldoende bereikbare groene ruimte steeds luider. Toch heeft groen in de praktijk nog vaak een zwakke positie (Verheyden, 2008). Open ruimte wordt nog te vaak beschouwd als wat overblijft tussen en rond de bebouwde ruimte.

In 1993 werden voor Vlaanderen, in het onderzoek ‘Langetermijnplanning Groenvoorziening’ (AMINAL), voor het eerst oppervlakte- en afstandsnormen voor groen geformuleerd. De oppervlakenormen zijn een globale streefnorm waarin het ideaal aantal m<sup>2</sup> groen per inwoner wordt uitgedrukt. Voor grootstedelijk gebied is dit 30m<sup>2</sup>. De afstandsnormen bepalen, rekening houdend met het type groen (van buurttuin tot groot stadspark), op welke afstand het groen zich voor elke inwoner maximaal mag bevinden. De bedoeling van deze normen was om meer houvast te bieden en argumentatie mogelijk te maken, zodat groen een sterkere positie zou kunnen afdwingen (Poot, z.d.). Deze richtcijfers werden echter nooit op een of andere manier bindend vastgelegd, waardoor ze slechts in beperkte mate door gemeentes en/of provincies werden opgenomen in het beleid.

<b>Functieniveau</b>	<b>Maximumafstand</b>	<b>Minimumareaal</b>
Woongroen	< 150 m	
Buurtgroen	< 400 m	> 1 ha
Wijkgroen	< 800 m	> 10 ha (park: > 5 ha)
Stadsdeelgroen	< 1600 m	> 30 ha (park: > 10 ha)
Stadsgroen	< 3200 m	> 60 ha
Stadsgroen	< 5000 m	> 200 ha

**Tabel 1: Afstandscriteria en oppervlakte voor verschillende functiegebieden (afstandsnorm)  
(bron: Van Steertegem, 2000)**

Op het terrein staan we echter nog ver af van het halen van deze normen. Uit een onderzoek van Natuurpunt (Nys A. 2014) blijkt dat slechts 46 procent van de Vlamingen toegang heeft tot een groengebied van minstens 30 ha binnen een straal van 1,6 km van de woning. Meer dan de helft van de Vlamingen moeten het dus stellen zonder het ‘stadsdeelgroen’ uit de tabel hierboven. Volgens het MIRA-S 2000 (Milieu en Natuurrapport Vlaanderen Scenario’s) (Van Steertegem, 2000) is het tekort aan bereikbare groene ruimte het grootst op wijkniveau. Wanneer louter gekeken wordt naar de oppervlakte en bereikbaarheid (kwaliteit dus buiten beschouwing gelaten) blijkt dat er op het niveau van ‘buurtgroen’ in elk van de onderzochte steden (Aalst, Antwerpen, Gent en Kortrijk) een vrij groot tot erg groot tekort is (Van Herzele, Wiedemann & De Clercq, 2004). Voor Brussel worden gelijkaardige vaststellingen gedaan. Ook daar liggen de gebieden met de minste groene ruimten in het centrum van de stad, langs het kanaal. Bovendien blijken er in deze wijken vaak ook zeer weinig privétuinen te zijn. (Leefmilieu Brussel, 2012)

Buurtgroen speelt nochtans een bijzondere rol in het sociale leven van stadsbewoners. Buurtparkjes hebben een belangrijke functie, die niet zomaar kan overgenomen worden door andere (groene of publieke) ruimtes (Van Herzele, Wiedemann & De Clercq, 2004). De stijgende bevolkingsdichtheid en het hitte-eiland-effect zullen bovendien het belang van bereikbare natuur in de Vlaamse centrumsteden in de toekomst nog doen toenemen (Nys A. 2014). Het gebrek aan groen en rust wordt door gezinnen vaak als een reden om de stad te ontvluchten opgegeven (Van Steertegem, 2000).

Er blijkt dus duidelijk nood te zijn aan meer bereikbaar stedelijk groen. Hoe kunnen we hieraan tegemoetkomen?

### ***De zoektocht naar meer ruimte voor groen***

In eerste instantie zal het nodig zijn om officiële kwantitatieve én kwalitatieve groennormen te bepalen en op te leggen, waaraan plannen voor nieuwe stedelijke ontwikkeling en herontwikkeling kunnen afgetoetst worden. Enkel op die manier kan er verplicht worden om daadwerkelijk rekening te houden met groen. Maar het opstellen van algemeen geldende en overal toepasbare normen zal allicht niet gemakkelijk zijn. Een mogelijke benadering is om de groennormen plaatsgebonden te maken. Dit kan door een berekening van de lokale groenbehoefte volgens een geijkte methodiek op te leggen in de plaats van absolute cijfers. In dit kader werd door Van Herzele et al. (2004) reeds een voorzet gedaan met de ontwikkeling van een Monitor voor Bereikbaar en Aantrekkelijk Groen. Ook Verheyden (2008) ontwikkelde een methode voor de berekening van de behoefte aan groenvoorzieningen, die ingezet werd bij de opmaak van het Bovenlokaal Groenplan Antwerpen. Nog een mogelijke benadering is om bij het aftoetsen van ruimtelijke ingrepen een ruimere beschouwing te maken van de algehele duurzaamheid van een project in zijn context. Dit kan door niet enkel te focussen op het al dan niet voorzien van voldoende groene ruimte, maar daarenboven ook te kijken naar een groter aantal (plaatsgebonden en niet-plaatsgebonden) criteria met betrekking tot de lokale leefkwaliteit. In dit kader werd dit voorjaar de Duurzaamheidsmeter Wijken (DZM Wijken) gelanceerd door de Vlaamse Regering. Met dit instrument - onder meer geïnspireerd op de Duurzaamheidsmeter van de stad Gent en internationaal erkende

evaluatie- en certificatiesystemen voor het meten van de duurzaamheid van gebouwen zoals BREEAM en LEED - wil men het meten en monitoren van de duurzaamheid van woonwijken op een onderbouwde en objectieve manier mogelijk maken. Omdat de meter bijvoorbeeld ingezet kan worden om, bij het aanbesteden van een nieuwbouwwijk, een bepaalde minimumscore te eisen, blijkt dit inderdaad een interessante stap in de goede richting. Echter, het gebruik ervan werd niet verplicht omdat de zaken die in de DZM Wijken aan bod komen verder gaan dan wat de wet voorschrijft. Lag hier dan net niet een kans om een resolute keuze te maken voor een 'Duurzaam Ontwikkeling'-scenario voor Vlaanderen (cf. MIRA-S 2000)? Enerzijds misschien wel maar anderzijds ook weer niet, want het toepassen van de DZM Wijken blijkt in de praktijk toch vrij tijdrovend en complex te zijn. Bovendien werd het instrument specifiek ontwikkeld voor toepassing in de context van nieuw te bouwen of grondig te herontwikkelen woonwijken; waardoor de vertaling naar andere, lagere schaalniveaus (zoals gebouwen of publieke ruimtes) nog steeds aan de hand van andere instrumenten dient te gebeuren. Ondanks deze aanzetten blijft het dus nodig om te zoeken naar een flexibele, context gebonden maar tegelijk ook voldoende proactieve manier om kwantitatieve én kwalitatieve groennormen op te leggen in Vlaanderen.

Tegelijk zal het bepalen en opleggen van officiële kwantitatieve én kwalitatieve groennormen slechts een deel van de oplossing zijn, omdat er in vele gevallen in onze steden vandaag onvoldoende open(bare) ruimte voorhanden is om enkel en alleen op basis hiervan voldoende bereikbaar groen te voorzien voor alle bewoners. Bovendien zal zoals eerder aangehaald de benodigde oppervlakte aan groene ruimte parallel stijgen aan de noodzakelijke verdichting van onze steden.

In tweede instantie zal men dus bijkomende ruimte voor groen moeten creëren. Het afbreken van bestaande bebouwing in functie hiervan is allicht slechts in enkele gevallen mogelijk, dus zullen we ook creatief moeten leren omspringen met iedere beschikbare m<sup>2</sup>. Hierbij denken we bijvoorbeeld aan het integreren van groen op daken en gevels en het voorzien van gemeenschapstuinen en/of stadslandbouw op (tijdelijk) braakliggende terreinen. Maar hier kan nog verder in gegaan worden door te zoeken naar mogelijkheden voor gedeeld en meervoudig ruimtegebruik en naar innovatieve groenconcepten. In dit kader is het vergroenen en zoveel mogelijk openstellen van onbebouwde ruimte horend bij instellingen (ziekenhuizen, scholen, rusthuizen, sociale huisvesting, ...) en/of bedrijven een interessante piste. Want naast het verhogen van de groene beeldkwaliteit in straten en wijken en het functioneren als stapstenen in het groen-blauwe netwerk, zouden deze semi-private en/of semi-publieke plekken ook kunnen bijdragen tot het voorzien van meer groene ontmoetingsruimte in dichtbebouwde stedelijke weefsels. In een onderzoek naar de mogelijke integratie van (semi-)privaat groen in stedelijke groenplannen (De Smet, Meysmans & Verhostrate, 2015) benoemden we deze plekken als 'institutionele tuinen' en stelden we dat deze een (directe of indirecte) meerwaarde kunnen krijgen voor een groter publiek. We geloven dat hier een schat aan potentieel te delen ruimte aanwezig is. Maar hoe de private logica eigen aan deze plekken te sturen in de richting van meer collectieve doelstellingen?

### ***Het naar elkaar toe brengen van feitelijke eigenaars en potentiële gebruikers***

#### **De private logica achter 'institutionele tuinen'**

Eigendom is een juridisch begrip. In artikel 544 van het burgerlijk wetboek wordt eigendomsrecht omschreven als het recht om op de meest volstreckte wijze het genot te hebben van een zaak en erover te beschikken mits men er geen gebruik van maakt dat strijdig is met de wetten of verordeningen. De eigenaar van een gebouw of grond beschikt dus over alle rechten met betrekking tot zijn eigendom. Dit betekent dat hij zowel het recht van gebruik (*ius*

*utendi*), als het recht van genot (het recht op de vruchten of de opbrengst) (*ius fruendi*) en het recht van beschikking (het recht om te beslissen wat men met het goed doet zoals het verkopen) (*ius abutendi*) heeft. Maar een eigenaar heeft ook plichten. In navolging van de 'evenwichtsleer' mag een eigenaar bijvoorbeeld bij de uitoefening van zijn eigendomsrecht naburige eigenaars niet hinderen. Hij moet zich bij het gebruiken en beschikken over zijn goed ook voegen naar allerlei normen en regels opgelegd door de overheid, zoals de goede zeden en de wetten op de stedenbouw en ruimtelijke ordening. Zo moet hij bijvoorbeeld voor werken aan zijn goed in de regel een vergunning aanvragen en mag zijn eigendom niet verwaarlozen anders riskeert hij een heffing ter bestrijding van leegstand en verkrotting te moeten betalen.

Het is vanuit deze positie van rechten en plichten dat een eigenaar wordt verondersteld zoals 'een goede huisvader' de verantwoordelijkheid over zijn goed op te nemen. Trachten we deze verantwoordelijkheid te ontleden dan kunnen we een 'psychologisch aspect', een 'infrastructureel aspect' en een 'logistiek aspect' onderscheiden.

Het eerste, het 'psychologische' aspect, heeft te maken met de functie van het goed. Het slaat op met wie de eigenaar bereid is het gebruik van zijn goed te delen. Op terreinen die behoren tot ziekenhuizen, scholen, rusthuizen, sociale huisvestingsmaatschappijen en bedrijven heerst veelal een min of meer private sfeer. Los van het feit of het terrein in openbare eigendom is (zoals de speelplaats van een gemeenteschool) of in private eigendom (zoals de parking van een ziekenhuis), kom je op deze plekken enkel als je er iets te zoeken hebt. Toch worden ze gebruikt door een ruimer publiek dan de enkel maar de eigenaar. Ze hebben ze een soort 'collectief of gemeenschappelijk' nut, dat echter beperkt is tot een bepaalde groep van gebruikers, betrokken bij de functie van het gebouw.

Het tweede, het 'infrastructurele' aspect, heeft te maken met de ruimtelijke en technische vereisten waaraan het goed moet voldoen om gebruikt te kunnen worden. Ziekenhuizen, scholen, rusthuizen, sociale huisvesting en bedrijven stellen elk specifieke ruimtelijke eisen aan de gebouwen waarin ze gevestigd zijn (en meestal ook aan de ruimere omgeving waarin deze gebouwen gelegen zijn). Zowel de tuin als de gebouwen van een rusthuis moet bijvoorbeeld toegankelijk zijn voor mindervaliden en liefst in een rustige omgeving gelegen zijn. En een winkel die deel uitmaakt van een keten moet dan weer beantwoorden aan de voorgeschreven huisstijl en gelegen zijn op een voor de klanten goed bereikbare locatie.

Het derde, het 'logistieke' aspect, heeft te maken met de praktische, juridisch en financiële regelingen die getroffen moeten worden om het gebruik van het goed in goede banen te leiden. Ook op dit vlak gelden voor diverse soorten instellingen en/of bedrijven specifieke vereisten. Sociale huisvestingsmaatschappijen hebben bijvoorbeeld vaak een eigen klusjesdienst, terwijl bedrijven het poetsen van hun gebouw meestal zullen uitbesteden aan derden. Op een speeltuin bij een restaurant lees je weleens dat men niet verantwoordelijk is voor gebeurlijke ongevallen, maar is dat wel zo? En wie sluit er 's avonds de school af als de laatste leerlingen naar huis zijn?

Het is dus op deze drie aspecten dat men zal moeten ingrijpen wil men de private logica eigen aan deze deze semi-private en/of semi-publieke plekken sturen in de richting van meer collectieve doelstellingen. Maar wat bedoelen we nu eigenlijk met 'collectieve doelstellingen'? En wat kunnen of willen we hiermee bereiken?

## **Collectieve doelstellingen**

Eerder stelden we dat door institutionele tuinen te vergroenen en te delen, deze een meerwaarde kunnen krijgen voor een groter publiek. Deze meerwaarde kan direct of indirect zijn. We spreken van een indirecte meerwaarde wanneer een voor derden ontoegankelijke tuin toch betekenis heeft voor de ruimere omgeving. Dit kan bijvoorbeeld zijn omdat hij door zijn biodiversiteit een bijdrage levert aan de duurzaamheid van de stad (ecologische meerwaarde) of omdat hij een belangrijke rol speelt in de beeldkwaliteit van een straat (visuele meerwaarde). Een ander voorbeeld is het Canadese project ‘Vancouver Fruit Tree Project Society’<sup>1</sup>, waarbij vrijwilligers het overvloedige fruit van private bomen komen oogsten en de oogst wordt herverdeeld aan verenigingen voor hulpbehoevenden. Of ook nog het ‘Backyard Native Plant Nursery Network’<sup>2</sup> uit San Francisco, waarbij mensen in hun eigen tuin ecologisch waardevolle planten opkweken, die als ze groot genoeg zijn in de publieke ruimte geplant worden. Deze voorbeelden zijn interessant, maar in het kader van deze bijdrage zijn we meer geïnteresseerd in gevallen waarin sprake is van een directe meerwaarde. In dat geval wordt de (groene of te vergroenen) ruimte dus ook fysiek gedeeld doordat ze effectief toegankelijk is voor derden. We maken hierbij nog een onderscheid tussen ‘delen in de tijd’ (meervoudig ruimtegebruik) en ‘delen in ruimte’ (gedeeld ruimtegebruik). Meervoudig ruimtegebruik - of het gebruiken van dezelfde plek door diverse gebruikers op andere tijdstippen - is interessant omdat ruimtes hierdoor intensiever gebruikt worden waardoor ze in feite economisch duurzamer worden (AGION, 2012). Zo wordt in Gent bijvoorbeeld een deel van de speelplaats van het KTA MoBi in de Wispelbergstraat buiten de schooluren en tijdens schoolvakanties opengesteld als parkje voor de buurt (Coupurepark). Gedeeld ruimtegebruik - of het tegelijkertijd gebruiken van dezelfde plek door verschillende gebruikers - is eveneens interessant omdat hierdoor kruisbestuivingen kunnen ontstaan tussen de diverse gebruikers. Zo delen de provinciale tuinbouwschool Kortrijk en het aanpalende rusthuis hun terreinen. In de tuin van het bejaardentehuis die door de leerlingen van de richting tuinaanleg wordt onderhouden staan dieren van de school. De bejaarden mogen ook vrij rondwandelen in de serres van de tuinbouwschool. Intussen organiseren de school en het rusthuis ook samen opendeurdagen en een rommelmarkt. (Pimp je speelplaats, 2015). Maar hoe kunnen dergelijke gedeelde institutionele tuinen tot stand komen?

## **Het sturen van private logica in de richting van collectieve doelstellingen**

Hogerop zagen we reeds dat er drie aspecten zijn waarop men moet ingrijpen wil men de private logica eigen aan deze semi-private en/of semi-publieke plekken sturen in de richting van meer collectieve doelstellingen. Naast een mentaliteitsaanpassing (het psychologische aspect) zal men ook moeten streven naar creatieve ontwerp oplossingen (het infrastructurele aspect) en innovatieve beheersovereenkomsten (het logistieke aspect).

In hun onderzoek naar het beheer van natuurlijke hulpbronnen (*commons*) ontwikkelden Schlager en Ostrom (1992) een interessant kader waarin ze verschillende gradaties van eigendomsrechten definiëren. Ze onderscheiden daarbij het recht op betreding, het recht op exploitatie, het recht op management (mee kunnen beslissen over het beheer), het recht op uitsluiting (mee kunnen beslissen over aan wie de eerste drie rechten worden toegekend) en het recht op overdracht (van de andere vier rechten aan derden). Volgens Schlager en Ostrom (1992) kunnen naast de eigenaar, die in principe over alle rechten beschikt, ook andere gebruikers hierover beschikking krijgen. Op basis van het aantal en het soort rechten waarover een gebruiker beschikt maken ze vervolgens een onderscheid in types van gebruikers. Interessant is dat ze vaststellen dat eigendomsrechten niet enkel kunnen bestaan

---

<sup>1</sup> [www.vancouverfruittree.com](http://www.vancouverfruittree.com)

<sup>2</sup> [www.natureinthecity.org//index.php/projects/green-connections](http://www.natureinthecity.org//index.php/projects/green-connections)

als ze van hogerhand opgelegd worden (*de jure*), maar dat groepen van gebruikers ze in sommige situaties ook onder elkaar kunnen laten ontstaan en laten gelden (*de facto*). Met hun onderzoek ontkrachten Schlager en Ostrom de stelling dat de mens enkel op een duurzame manier voor iets zal zorgen als hij het zelf in privaat bezit heeft of als het gebruik ervan van bovenaf wordt geregeld (een stelling van de ecooloog Garret Hardin en waarnaar ook wel wordt verwezen als de '*Tragedy of the Commons*') (Beunder, 2012). Ze toonden aan dat het opnemen van verantwoordelijkheid over een plek dus ook los kan staan van juridische eigendom. In de stedenbouw en dan vooral in de 'gebiedsgerichte werking' heeft men dit inderdaad al geruime tijd begrepen en tracht men hierop in te spelen bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van publieke ruimtes. Door projecten op te zetten die ingrijpen op de directe leefomgeving van de burgers wordt gewerkt aan 'buurtidentificatie', waardoor bewoners zich gesterkt voelen om zich in te zetten voor de buurt (Samenlevingsopbouw Gent, 2015). Men spreekt in dit kader ook over 'toe-eigening' of 'eigenaarschap'. Dit is belangrijk met betrekking tot het hoger beschreven 'psychologische aspect' van de verantwoordelijkheid over een ruimte. Als men eigenaars kan laten inzien dat ook anderen een 'eigenaarschap' en een daarmee gepaard gaande verantwoordelijkheid kunnen opnemen met betrekking tot hun goed, kan gewerkt worden aan een aanpassing in hoe eigenaars kijken naar het gebruik van hun plek. Ze kunnen dan inzien dat het delen van bepaalde eigendomsrechten (voornamelijk het recht op exploitatie en het recht op management) ook voordelen voor hen kan hebben. Er komt bijvoorbeeld meer sociale controle, ze kunnen hulp krijgen bij het onderhoud of ze krijgen (als bedrijf of instelling) een positief imago. Anderzijds werkt het besef van het hebben van een buurtidentiteit verbredend voor de gebruikers. Het verbreedt de blik van het private naar het publieke leven en zorgt voor een *framework* om over lokale vraagstukken te praten (van de Wijdeven, 2012).

Vanuit dit opzicht zal het dus belangrijk zijn om op het vlak van het 'psychologische aspect' de diverse partijen te laten kennismaken met deze benadering van gedeeld eigendom en hen hiervoor warm te maken aan de hand van **inspirerende voorbeelden**. Tegelijkertijd is het nodig te onderzoeken wie de mogelijke partners zijn. Met wie zou men allianties kunnen aan gaan? Waar liggen tot 'win-win' verenigbare wensen en noden? Een goede **omgevingsanalyse** is hierbij onontbeerlijk. Tenslotte is het belangrijk om alle partners van bij het begin te betrekken in een **participatief (ontwerp)proces**. Op deze manier kan iedereen mee groeien in het project en kunnen eventuele knelpunten en mogelijke oplossingen samen afgetast worden, want '*groeïend vertrouwen opent de deuren*' (AGION, 2012, p. 103).

Op het vlak van het 'infrastructurele' aspect zal het nodig zijn om af te wijken van de gangbare en voor de hand liggende aanpak en te zoeken naar **creatieve ruimtelijke oplossingen**. Aan de hand van ontwerpend onderzoek kunnen mogelijke scenario's afgetast worden, bijvoorbeeld met betrekking tot het regelen van de toegankelijkheid en/of het inpassen in het netwerk voor zachte mobiliteit. Dit kan helpen om partijen met elkaar in dialoog te laten treden. Ook zullen **aanpasbare, combineerbare en multi-inzetbare groene ruimtes** ontworpen moeten worden die gedeeld en meervoudig ruimtegebruik ondersteunen.

Op het vlak van het 'logistiek' aspect tenslotte zal het, zoals hoger vermeld, nodig zijn om aandacht te hebben voor de praktische, juridische en financiële regelingen met betrekking tot gedeeld en meervoudig ruimtegebruik. Op praktisch vlak dienen **duidelijke afspraken** gemaakt te worden niet alleen om het gebruik zelf te regelen maar ook bijvoorbeeld in verband met onderhoud en beheer. Er kan nagedacht worden over het aanstellen van een conciërge en ook het concept 'buurtbeheer' kan verder verkend worden (Samenlevingsopbouw Gent, 2015). Op juridisch vlak zouden **modelovereenkomsten** en

modellen van huishoudelijke reglementen ter beschikking gesteld kunnen worden waarin afspraken worden vastgelegd over verantwoordelijkheden en aansprakelijkheden. Ook zouden er regelingen met verzekeringsmaatschappijen uitgewerkt kunnen worden. Op financieel vlak zal naar **alternatieve middelen** gezocht moeten worden. Synergiën tussen de verschillende partners zijn hierbij interessant. Private partners die investeren in het (semi-)publieke domein kunnen daarmee bijvoorbeeld aan hun uitstraling werken. En een overheid die investeert in de reguliere diensten én in informele netwerken die stedelijke ruimtes mee willen beheren, werkt ook aan de versterking van het vertrouwen in de officiële administraties en diensten (Samenlevingsopbouw Gent, 2015). In ruil voor de openstelling voor de buurt zou de groendienst van de stad bijvoorbeeld mee kunnen instaan voor het onderhoud van een groene schoolspeelplaats, en burgers die samen een ecologische buurttuin beheren zouden hiervoor misschien steun kunnen ontvangen uit een Klimaatfonds.

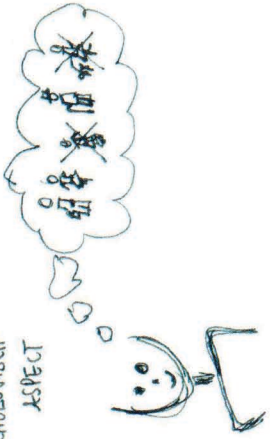
### ***Besluit***

Omdat we geloven dat hier een ruimte-potentieel aanwezig is dat kan ingezet worden voor het voorzien van meer bereikbare groene ruimte in de stad, willen we met deze bijdrage enerzijds streven naar een aanpassing in de manier waarop wordt nagedacht over eigendom bij institutionele tuinen. Anderzijds willen we ook helpen om deze veranderde kijk op open ruimtes, horend bij instellingen en/of bedrijven, effectief te vertalen in de ruimte door het formuleren van bovenstaande aanbevelingen.

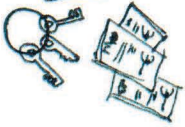
Als de feitelijke eigenaars van institutionele tuinen bereid zijn een deel van hun eigendomsrechten af te staan aan potentiële gebruikers, kan ‘toe-eigening’ of ‘eigenaarschap’ ontstaan. Door deze ruimtes aan de hand creatieve (ontwerp)oplossingen en innovatieve (beheers)overeenkomsten om te vormen tot bereikbare groene ruimtes voor de buurt kunnen institutionele tuinen een meerwaarde krijgen voor een ruimer publiek. Op ecologisch vlak ligt hun meerwaarde bijvoorbeeld in het verhogen van het groenareaal, het toelaten van waterinfiltratie en/of het bijdragen aan de biodiversiteit. Op sociaal-cultureel vlak bieden ze ruimte voor ontmoeting, recreatie en educatie en hebben ze een positief effect op de gezondheid en de levenskwaliteit. En op economische vlak zijn ze een voorbeeld van zuinig ruimtegebruik doordat verschillende functies eenzelfde plek (in de ruimte of in de tijd) delen. Op die manier kunnen institutionele tuinen dus een steentje (of eerder een blaadje) bijdragen aan de duurzame ontwikkeling van onze steden.



PSYCHOLOGISCH ASPECT



LOGISTIEKE ASPECT



PSYCHOLOGISCH ASPECT

- INSPIRENDEN VBN
- ONTVANGSTMANAGER
- PARTICIPATIEF ONTWERP

LOGISTIEK ASPECT

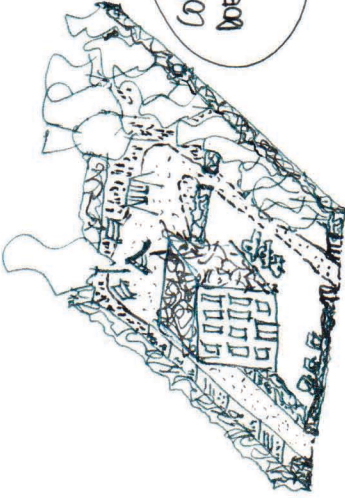
- DUIDELIJKE AFSPRAKEN
- MODELREKENKOSTEN
- ALTERNATIEVE MIDDM.

TEKORT AAN BEGRIPA (GRENE RIJNTE)

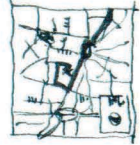


COLLECTIEVE DOELEVINGEN

- ecologisch
- soc.-cultureel
- menselijk



INFRASTRUCTUREEL ASPECT



W P C

INFRASTRUCTUREEL ASPECT

- ONTWERPEND ONDERZOEK
- AANPASB. COMBIN. FOUT-112. (GRENE RIJNTE)

## ***Referenties***

AGION (2012). In Ruimte naar de Brede School, Onderzoek naar de ruimtelijke vertaling van een pedagogisch en maatschappelijk concept, eindrapport, februari 2012, Agentschap voor Infrastructuur in het Onderwijs (AGION), Brussel

AMINAL (1993). Langetermijnplanning Groenvoorziening, studie uitgevoerd in opdracht van de Administratie Milieu, Natuur en Landinrichting, Bestuur Natuurbehoud en -ontwikkeling uitgevoerd door Mens & Ruimte en de Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG), AMINAL, Brussel

Beunder A. (2012). [online] [www.globalinfo.nl/Achtergrond/elinor-ostrom-over-common-pool-resources.html](http://www.globalinfo.nl/Achtergrond/elinor-ostrom-over-common-pool-resources.html) [ geraadpleegd 11.04.2016]

Cobben P. (1990). Het project van de verlichting in het licht van Hegels rechtsfilosofie, in: Algemeen Nederlands tijdschrift wijsbegeerte, 82(3), 212-231

De Smet, A., Meysmans, G., Verhoestraete, D. (2015) Welkom in mijn tuin, een onderzoek naar de mogelijkheid tot integratie van (semi-)privaat groen in stedelijke groenplannen, eindrapport van een onderzoek in opdracht van het Agentschap voor Natuur en Bos, Erasmushogeschool Brussel Departement Gezondheidszorg en Landschapsarchitectuur, opleiding Landschaps- en Tuinarchitectuur, Kenniscentrum tuin+, Brussel

Leefmilieu Brussel (2012). Uitdagingen voor de natuur in Brussel, Synthese van het Natuurrapport 2012, Leefmilieu Brussel, Brussel

Nys A. 2014. 'Rapport Natuur op wandelafstand. Heeft elke Vlaming een natuurgebied op maximum 1,6 km van zijn woning? Rapport Natuurpunt, Mechelen

Pimp je speelplaats (2015). Toekomstvisie schoolspeelplaatsen [online] [www.goodplanet.be/pimp-je-speelplaats/docs/2016/PJS\\_Toekomstvisie-speelplaatsen\\_def.pdf](http://www.goodplanet.be/pimp-je-speelplaats/docs/2016/PJS_Toekomstvisie-speelplaatsen_def.pdf) [ geraadpleegd 11.04.2016]

Poot, T. (z.d.). Groenbehoeftemethodieken, Aandacht voor groene ruimte binnen wandelafstand, Ruimte + Groen, (z.u.), (z.p.)

Samenlevingsopbouw Gent (2015). Mensen maken de buurt, Een opstap tot politiek burgerschap en stedelijke ontwikkeling, Samenlevingsopbouw Gent, Gent

Schlager E., Ostrom E. (1992). Property-Rights Regimes and Natural Resources: A Conceptual Analysis, in: Land Economics, 68(3), 249-262

van de Wijdeven, T. (2012). Doe-democratie, Over actief burgerschap in stadswijken, Eburon, Delft

Van Herzele, A., Wiedemann, T., De Clercq, E. (2004). Monitor voor bereikbaar en aantrekkelijk groen, studie uitgevoerd in opdracht van de Vlaamse Milieumaatschappij, MIRA, MIRA/2004/05, VUB, Brussel

Van Steertegem, M. (ed.) (2000). Milieu en Natuurrapport Vlaanderen Scenario's MIRA-S 2000, Vlaamse Milieumaatschappij, Erembodegem

Verheyden, W. (2008). Toetsingsinstrument voor de behoefte aan groenvoorzieningen. Methodologie bij het groenbeleid van de Stad Antwerpen, scriptie voor het behalen van de Master in de Biowetenschappen, Natuur & Milieu, Katholieke Hogeschool der Kempen, Departement Industriële en Biowetenschappen, Geel